Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

Ruokaosasto/Maaseudun kehittämisyksikkö/
Maaseutuekonomisti Saara Meurasalo

04.10.2023

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan maatalousjaosto

Viite Asiantuntijakuuleminen keskiviikkona 4.10.2023 kello 10.30

Asia HE 15/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi

Teema Pyydetään avaamaan Maatalouden kehittämisrahaston (Makera) tarkoitus ja tehtävät sekä mitä sen puitteissa rahoitetaan. Pyydetään kertomaan investointien kokonaisuudesta ja niiden jakaantumisesta eri momenteille, ml. momentilta 30.10.40 ja Makerasta rahoitettavat investoinnit. Tavoitteena on saada kokonaiskuva, mitä hallinnonalalla tältä osin tapahtuu sekä eri investointien tukemisen kokoluokasta.

MAATILATALOUDEN KEHITTÄMISRAHASTON (Makera) TARKOITUS JA TEHTÄVÄT

Talousarviosiirrot momentilta 30.20.61 (Siirto maatilatalouden kehittämisrahastoon) maatilatalouden kehittämisrahastoon (jäljempänä Makera) vuonna 2023 ja 2024:

Valtion vuoden 2023 talousarviosiirrot:

- Valtion vuoden 2023 talousarvioesitys ei sisällä Makeraan siirrettävää määrärahaa.
- Valtion vuoden 2024 talousarvioesitys ei sisällä Makeraan siirrettävää määrärahaa.

Maatilatalouden kehittämisrahasto on maa- ja metsätalousministerin yhteydessä oleva valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto. Rahastoa hoitaa johtokunta, jonka nimittää valtioneuvosto. Makeran tehtävänä on mm. edistää maatilatalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen kehittämistä ja investointien rahoitusta.

Makeran nykytila

Makerasta annetun lain (657/1966) mukaan maatilatalouden kehittämisrahaston varoja voidaan käyttää maatilatalouden rakenteen parantamiseen, maaseutuelinkeinojen edistämiseen, maaseudun elinolosuhteiden ja toimeentulomahdollisuuksien parantamiseen sekä näiden toimenpiteiden kehittämisen edistämiseen ja em. tarpeisiin liittyvien maa- ja vesialueiden ostamiseen ja vaihtamiseen. Rahaston varoja voidaan käyttää myös muihin kuin tämän lain mukaisiin tarkoituksiin sen mukaan kuin siitä erikseen lailla säädetään. Valtion talousarviossa varoja voidaan osoittaa myös muihin maatilatalouden kehittämistarkoituksiin. Rahaston varoja käytettäessä on erityisesti edistettävä maatalouden rakennetuista annetun lain (1476/2007), maaseudun kehittämisen tukemisesta rahoituskaudella 2023–2027 annetun lain (1325/2022) ja porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuesta annetun lain (986/2011) mukaisia tavoitteita.

Makeran tulot ovat pienet. Rahaston ulkona olevan valtionlainakannan arvioidaan olevan vuoden 2023 lopussa enää 15,8 miljoonaa euroa. Jos halutaan säilyttää nykyinen rahaston menotaso, Makeran toimintaa on myös jatkossa tuettava valtion talousarviosta, vaikka maatalouden rakennetukiavustukset siirtyivät vuoden 2023 alusta EU- osarahoitteisiksi ja talousarviosta rahoitettavaksi. Makeran johtokunnan kiinnittää aktiivisesti huomiota rahaston maksuvalmiuden turvaamiseen sekä seuraa rahaston vastuulle jäävien takaustappioiden määrän kehitystä.

Makeran maa- ja elintarviketalouden tutkimus - ja kehittämishankkeet
Makeran maa- ja elintarviketalouden tutkimus- ja kehittämismäärärahalla rahoitetaan ensisijaisesti sellaisia soveltavia tutkimus-, kehittämis- ja selvityshankkeita, jotka kohdistuvat elinkeinon kannattavuuteen ja kilpailukyvyn kehittämiseen kestävällä tavalla tai tuottavat maataloutta koskevien toimenpiteiden valmistelussa tarvittavaa tietoa.

Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoitus- ja rakennetukilakien sekä kolttalain mukaiset avustukset
Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoitus- ja rakennetukilakien ja kolttalain mukaiset investointiavustukset on maksettu kokonaan kansallisena Makerasta. EU-notifikaatio mahdollistaa elinkeinoon kohdistuvien investointiavustusten myöntömääräksi 2 miljoonaa euroa/vuosi, joiden lisäksi voidaan maksaa nuoren elinkeinonharjoittajan aloitustukea ja kolttatukia. Vuonna 2023 Makeran käyttösuunnitelmassa porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoitus- ja rakennetukilakien sekä kolttalain mukaisiin avustuksiin on varattuna 2,8 miljoonaa euroa.

Rahoituksen tarkastelussa on huomioitava poro- ja luontaiselinkeinojen sekä kolttien poikkeuksellinen asema Suomen lainsäädännössä sekä kansainväliset alkuperäiskansojen sopimukset.

Maatalouden investointiavustukset
CAP-suunnitelman mukaiset maatalouden rakennetukiavustukset rahoitetaan EU- osarahoitteisena talousarviosta. Poikkeuksena hallituksen huoltovarmuuspaketissa kohdennettu 28,0 miljoonaa euroa kokonaan kansallisesti, Makerasta maksettaviin, investointitukiin vaihtoehtoisiin energialähteisiin ja muihin huoltovarmuuteen liittyviin investointeihin. Varojen käyttö ajoittuu vuosille 2023-2027. Hallituksen 19.9.2023 budjettiriihen keskeisistä päätöksistä tehdyn pöytäkirjamerkinnän mukaisesti Makeran johtokunta on ehdottanut rahaston vuoden 2023 käyttösuunnitelman muutosta maatalouden investointiavustuksiin, energiainvestointien varmistamiseksi. Muutoksella maatalouden investointiavustuksiin kohdennettaisiin 18,0 miljoonaa euroa, joka kohdennettaisiin maatilojen energiainvestointeihin.

Valtiontakaukset
Yhtenä tukielementtinä sekä investointi- että aloitustuessa käytetään valtiontakauksia. Valtiontakausvastuut hoidetaan Makeran varoin. Valtiontakauksen kohteena olevien lainojen pääomaa saa samanaikaisesti olla maksamatta enintään 240,0 miljoonaa euroa. Vuonna 2023 on mahdollista myöntää valtiontakaus enintään 15,0 miljoonan euron lainapääomalle. Yhteensä takausten kohteena olevan investointilainakannan arvioidaan olevan vuoden 2023 lopussa noin 85,0 miljoonaa euroa.

Makeran avulla voidaan reagoida nopeasti ja joustavasti toimintaympäristön muutoksiin ja rahoitustarpeisiin. Nopeasta reagoinnista ovat esimerkkeinä valtiontakaukset maksuvalmiuslainoille, joiden avulla on voitu turvata maatalouden toimintaedellytyksiä tiloille, jotka ovat erityisissä tilapäisissä maksuvalmiusvaikeuksissa. Viimeisempänä esimerkkinä hallituksen 19.9.2023 budjettiriihen keskeisistä päätöksistä tehty pöytäkirjamerkintä:

> *"….Otetaan käyttöön maatilojen maksuvalmiuslainat enintään 15 miljoonalla eurolla. Tarve maksuvalmiuden voi korostua erityisesti niillä tiloilla, joiden merkitys tulevaisuuden ruuantuotannolle on suuri."*

Nopean reagoinnin riskitekijöinä ovat kuitenkin Makeran takaustappioriskejä nopeasti lisäävät tekijät; maksuvalmiuslainoissa on tavallista korkeampi riski, koska maksuvalmiuslainat myönnetään tiloille, jotka ovat erityisissä tilapäisissä maksuvalmiusvaikeuksissa. Maatalouden maksuvalmiuslainojen valtiontakausten käyttöönotto on edellyttänyt Makeran taloudellisen aseman turvaamiseksi ja takaustappioihin varautumiseksi rahaston pääomittamista valtion vuoden 2022 ensimmäisessä lisätalousarviossa määrällä, joka vastaa arviota käyttöönotettavien maksuvalmiuslainojen takausvastuiden rahastosta korvattavaksi tulevasta määrästä. Lisäksi hallitus on kohdentanut valtion vuoden 2022 toisessa lisätalousarviossa 7,0 miljoonaa euroa samaan

tarkoitukseen osana huoltovarmuuspakettia. Yhteensä maksuvalmiuslainoille myönnettyjä takauksia arvioidaan olevan vuoden 2023 lopussa vajaa 40,0 miljoonaa euroa.

Makerasta investointi- ja maksuvalmiuslainoille myönnettyjen valtiontakausten yhteismäärän arvioidaan olevan vuoden 2023 lopussa noin 125,0 miljoonaa euroa.

Makeran taloudellinen tilanne

Rahaston käytettävissä olevat tulot muodostuvat lainasaamisista, edelliseltä vuodelta siirtyvistä sitomattomista varoista sekä mahdollisista talousarviosiirroista. Makeran käytettävissä arvioidaan vuonna 2023 olevan varoja yhteensä noin 138,9 miljoonaa euroa ja vuonna 2024 noin 109,9 miljoonaa euroa. Makeran tase oli vuoden 2022 lopussa noin 353,9 miljoonaa euroa. Taseesta huomattava osa on jo sidottu myönnettyihin, mutta vielä nostamattomiin investointiavustuksiin.

MAATALOUDEN INVESTOINTIAVUSTUKSIEN KOKONAISUUS JA NIIDEN JAKAANTUMINEN ERI MOMENTEILLE EU: N YHTEISEN MAATALOUSPOLITIIKAN RAHOITUSKAUDELLA 2023-2027

Euroopan unionin rahoituskaudella 2014-2020 ja yhteisen maatalouspolitiikan siirtymäkautena 2021-2022 maatalousinvestointien rahoituslähteinä ovat sekä valtion talousarvio, että Makera. Siirtymäkautena 2021-2022 Makeran käyttö maatalouden investointiavustusten rahoituslähteenä on pienentynyt ja CAP-suunnitelmassa maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset on tarkoituksena rahoittaa kokonaan EU-osarahoitteisena valtion talousarvion momentilta 30.10.40 (*Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset*). Lukuun ottamatta aikaisemmin mainittua 28,0 miljoonaa euroa.

Kuvio 1. CAP-suunnitelma 2023-2027: Rakennetuet

Toimenpide/alatoimenpide.	EU + valtio	Makera/momentti kok. kansallinen
Investoinnit (art 73)		
Maatalouden investointituet yhteensä	**475 000 000**	
Investoinnit maatilojen kilpailukyvyn kehittämiseen ja tilojen nykyaikaistamiseen	365 000 000	
Maatilojen energiainvestoinnit	40 000 000	28 000 000
Ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa edistävät investoinnit maatiloilla: Lannan käsittelyyn ja käyttöön liittyvät investoinnit	8 000 000	
Ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa edistävät investoinnit maatiloilla: Vesitaloutta ja luonnonvarojen kestävää käyttöä edistävät investoinnit	40 000 000	
Eläinten hyvinvointia ja bioturvallisuutta parantavat investoinnit	22 000 000	
Nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittaminen (art 75) (ja maaseudun yritystoiminnan käynnistäminen)		
Yrityksen perustamistuki nuorille viljelijöille	53 000 000	
Maatalouden rakennetuet yhteensä	**528 000 000**	28 000 000

Valtion talousarvion momentilta 30.10.41 (*Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuki*) maksetaan luottolaitoksille suoritettavia korkohyvityksiä. Maatalouden rakennetukilain nojalla myönnettävissä korkotukilainoissa vuosittainen korkotuki on vuodesta 2013 alkaen myönnetyissä lainoissa enintään kolme prosenttia jäljellä olevasta lainamäärästä ja aiemmin myönnetyissä vastaavasti enintään neljä prosenttia. Korkotukilainojen takaisin maksamatta oleva pääoma oli vuoden 2022 lopussa yhteensä n. 1,39 mrd. euroa. Vuoden 2023 elokuussa määrärahasta oli käytetty lähes 15,0 miljoonaa euroa, suunnilleen saman verran mitä vuoden

2022 korkomenot olivat kokonaisuudessaan. Suurin osa lainoista on nostettu kesäkuukausien aikana, jolloin koron nousu näkyy merkittävänä momentin korkomenojen kasvuna syksyllä 2023. Korkomenoja arvioidaan kertyvän vuonna 2023 yhteensä 35,0 miljoonaa euroa.

Vuonna 2023 korkotukea saa hyväksyä enintään 250,0 miljoonan euron lainapääomalle.

MOMENTILTA 30.10.40 KOKONAAN KANSALLISESTI MAKSETTAVAT INVESTOINTITUET

Valtion talousarvion momentilta 30.10.40 rahoitetaan EU-osarahoitteisten avustusten lisäksi kokonaan kansallisesti rahoitettavien biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestointitukia. Määrärahat ovat käytettävissä sellaisten maaseudun PK-yritysten kone-, laite- ja rakennusinvestointien tukemiseen, joiden tarkoituksena on käsitellä lantaa tai biokaasulaitoksen rejektejä pitkälle jalostetuiksi lannoitevalmisteiksi tai muiksi pitkälle jalostetuiksi tuotteiksi. Lisäksi määrärahat ovat käytettävissä ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestointien maksamiseen. Vuonna 2023 momentille myönnettiin ko. tarkoitusta varten 7,5 miljoonaa euroa. Valtion vuoden 2023 toisen lisätalousarvioesityksen mukaan määrärahasta vähennetään 4,0 miljoonaa euroa. Lisäksi vuoden 2022 talousarviossa myönnetystä kolmevuotisesta siirtomäärärahasta peruutetaan 6,0 miljoonaa euroa. Vähennys ja vuoden 2022 määrärahan peruutus aiheutuvat hallitusohjelman mukaisista säästötoimenpiteistä.